

Passat i futur de les prelatures personals*

El 28 de novembre de l'any 2007 en va fer 25 de la constitució de la Prelatura personal de l'Opus Dei; a més a més, el 19 de març del 2008, també es va celebrar el vint-i-cinquè aniversari de l'execució de la butlla pontifícia que va erigir la Prelatura¹. Aquestes dades assenyalades poden ser una bona ocasió per recordar alguns aspectes generals de la figura de la Prelatura personal que s'han posat en relleu aquests darrers anys i també una avinentesa per reflexionar sobre el previsible itinerari futur d'algunes prelatures personals dins l'Església. És evident que, en els últims lustres, hem avançat en el coneixement d'aquesta figura, que va ser prevista pel Concili Vaticà II no només per facilitar la distribució del clergat, sinó també, i de manera inseparable, per promoure obres pastorals i apostòliques especials².

Actualment, disposem d'una fonamentació històrica força sòlida de les prelatures en l'Església. Podríem recordar algunes publicacions sobre l'etimologia i l'abast canònic dels termes *praelatus* i *praelatura*. D'altra banda, s'han publicat estudis acurats sobre l'evolució de la doctrina relativa a les jurisdiccions *nullius dioecesis*, que van ser el precedent de les prelatures que avui en dia s'anomenen territorials³.

* Una versió més àmplia d'aquest text es publicarà a *Ius canonicum*, 48 (2008).

¹ La constitució apostòlica *Ut sit* i els textos corresponents, van ser publicats a les *Acta Apostolicae Sedis* del 2 de maig. (AAS, 75 (1983), pp. 423-425). Convé recordar que el CIC de 1983, que estableix el marc de les prelatures personals, havia estat promulgat el 25.I.1983.

² Vegeu decr. *Presbyterorum ordinis*, núm. 10.

³ Sobre l'ús i el contingut del terme "prelat", cfr. J. HERVADA, *Tempus otii. Fragmentos sobre los orígenes y el uso primitivo de los términos praelatus y praelatura*, Navegraf, Pamplona 2004²; IDEM, «El significado original del término "praelatus"», a *Ius canonicum*, 43 (2003), pp. 169-183; M. BLANCO, *El concepto de prelado en la lengua castellana. Siglos XIII-XVI*, Servicio de publicaciones de la Universidad de Navarra, Pamplona 1989; EADEM, *La noción de prelado y prelación o prelatura en la lengua castellana. Siglos XVII y XVIII*, Servicio de publicaciones de la Universidad de Navarra, Pamplona 1992. Pel que fa a l'evolució canònica del terme, cfr. J. MIRAS, *La noción canónica de Praelatus. Estudio del Corpus Iuris Canonici y sus primeros comentadores*, Eunsa, Pamplona 1987; IDEM, «Praelatus». *De Trento a la primera codificación*, Eunsa, Pamplona, 1998.

Antonio Viana
Vicedegà de la
Facultat de Dret
Canònic de la
Universitat de Navarra.
Professor ordinari
d'Organització
Eclesiàstica.
Doctor en Dret i en
Dret Canònic

S'han destacat tres moments especials del procés històric de consolidació de la noció de prelat en el Dret canònic. El primer seria el de la recepció i l'ús del terme en els textos legislatius i en les interpretacions de l'època del Dret canònic clàssic, a partir del segle XII. En segon lloc, la classificació en tres espècies dels prelats «inferiors» al Sant Pare i als bisbes diocesans, divulgada per diversos canonistes i especialment pel Papa Benet XIV durant el segle XVIII. Finalment, la regulació establerta pel Codi de Dret Canònic de 1917. Com que aquí no és pas possible examinar cadascun d'aquests moments històrics amb prou detall, em cenyiré a comentar alguns aspectes de la regulació establerta pel CIC (*Codex Iuris Canonici*) o Codi de Dret Canònic, de l'any 1917.

Regulació de les prelatures en el CIC de 1917

El CIC de 1917 va regular amb un cert deteniment la figura dels prelats, que en la classificació posttridentina dels diversos tipus de prelats integraven el que s'anomenava "espècie suprema"⁴.

⁴ Pel que fa a aquesta classificació, em remeto al meu estudi: «La doctrina posttridentina sobre el territorio separado, *nullius dioecesis*», a *Ius canonicum*, 42 (2002), pp. 41-82; també recollit a *Derecho canónico territorial. Historia y doctrina del territorio diocesano*, Navegraf, Pamplona 2002, pp. 87-130.

Discurs de Joan Pau II a un congrés organitzat per la Prelatura de l'Opus Dei sobre la *Novo Millennio Ineunte* (Roma, 17 de març de 2001)

*A continuació es reproduïxen alguns paràgrafs del discurs de Joan Pau II als sacerdots i laics de la Prelatura de l'Opus Dei, reunits a Roma per participar en les jornades de reflexió sobre la carta apostòlica *Novo millennio ineunte*, trobada promoguda pel seu prelat, el bisbe monsenyor Javier Echevarría, a fi de potenciar el servei que la Prelatura presta a les Esglésies particulars en què es troben presents els seus fidels.*

«Son aquí en representació dels diversos components amb els quals la Prelatura està orgànicament estructurada, és a dir, dels sacerdots i els fidels laics, homes i dones, encapçalats pel seu prelat. Aquesta natura jeràrquica de l'Opus Dei, establerta en la constitució apostòlica amb la qual vaig erigir la Prelatura (cf. *Ut sit*, 28 de novembre de 1982), ens pot servir de punt de partida per a consideracions pastorals riques en aplicacions pràctiques. Desitjo subratllar, en primer lloc, que la pertinença dels fidels laics tant a la seva Església particular com a la Prelatura, a la qual estan incorporats, fa que la missió peculiar de la Prelatura conflueixi en el compromís evangelitzador de tota Església particular, tal com va preveure el concili Vaticà II en plantejar la figura de les prelatures personals».

«La convergència orgànica de sacerdots i laics és un dels camps privilegiats en els quals sorgirà i es consolidarà una pastoral centrada en el "dinamisme nou" (cf. *Novo millennio ineunte*,

Eren aquells prelats que, per privilegi papal o per prescripció, tenien reconeguda la jurisdicció activa sobre el clergat i el poble en un o diversos llocs que constituïen un territori separat del territori de la diòcesi i és per això que se'n deia *nullius dioecesis*, és a dir, de cap diòcesi. En aquest cas, la separació territorial arribava a constituir un àmbit de competència semblant a una diòcesi, una quasidiòcesi, dins del qual el prelat hi exercia els continguts de la potestat característica dels bisbes, tret de la potestat d'orde; de manera que els prelats d'aquesta última espècie eren considerats ordinaris del lloc al seu territori.

El nom canònic precís d'aquest territori que governa el prelat és *territorium separatum cum qualitate nullius dioecesis*, és a dir, territori separat que té la qualitat de no pertànyer a cap diòcesi. No es tracta, doncs, d'una diòcesi en sentit estricte, sinó d'un territori amb clergat i poble governat per un prelat inferior, que pot ser secular o religiós, tot i que, en aquest últim cas, la jurisdicció territorial no li correspon en tant que superior religiós, sinó en virtut del fet que, pel privilegi o la prescripció, té títol per governar el territori *nullius* i les persones que hi habiten, fora del monestir o convent que presideix com a religiós. (Els respectius supòsits es diran prelatures *nullius dioecesis*, en el cas del prelat secular, i abadies *nullius dioecesis*, en el cas de l'abat regular).

15) a què tots ens sentim impulsats després del gran jubileu. En aquest marc convé recordar la importància de l'"espiritualitat de comunió" subratllada per la carta apostòlica (cf. *ib.*, 42-43)».

«Els laics, en tant que cristians, estan compromesos a realitzar un apostolat missioner. Les seves competències específiques en les diverses activitats humanes són, en primer lloc, un instrument que Déu els ha confiat per fer que "l'anunci de Crist arribi a les persones, modeli les comunitats i incideixi profundament mitjançant el testimoni dels valors evangèlics en la societat i en la cultura" (*ib.*, 29). Per consegüent, és necessari estimular-los a posar efectivament els seus coneixements al servei de les "noves fronteres", que es presenten com a desafiaments per a la presència salvífica de l'Església en el món».

«El seu testimoni directe en tots aquests camps mostrarà que només en Crist els valors humans més elevats aconseguen la seva plenitud. Amb el seu zel apostòlic, la seva amistat fraterna i la seva caritat solidària podran transformar les relacions socials diàries en ocasions per suscitar en els seus semblants la set de veritat que és la primera condició per a la trobada salvífica amb Crist».

«Els sacerdots, per la seva banda, exerceixen una funció primària insubstituïble: la d'ajudar les ànimes, una a una, per mitjà dels sagraments, la predicació i la direcció espiritual, a obrir-se al do de la gràcia. Una espiritualitat de comunió valorarà al màxim el paper de cada component eclesial».

De fet, en la primera codificació canònica del segle XX, els canons 319-328 constituïen un capítol titulat «dels prelatos inferiors», dins de la secció que el CIC de 1917 dedicava a la suprema potestat de l'Església i als qui en participaven per Dret eclesiàstic: Romà pontífex, Concili ecumènic, cardenals, Cúria romana, legats pontífexs, patriarques, patriarques primats, metropolitans, concilis particulars, vicaris i prefectes apostòlics, administradors apostòlics, prelatos inferiors.

Així era, doncs, com els canons 319 i següents, del CIC de 1917, tractava els prelatos «que estan al capdavant d'un territori propi, separat de qualsevol diòcesi, amb clergat i poble» (c. 319 § 1). Segons aquest mateix canó, aquests prelatos s'anomenaven «abats o prelatos *nullius*, és a dir, de cap diòcesi, en funció de si la seva església gaudeix de dignitat abacial o simplement prelatícia».

Els abats i prelatos *nullius* havien de ser nomenats per lliure col·lació pontificia, o, si més no, confirmats o instituits en l'ofici pel Papa, en el cas que fossin vigents altres sistemes de provisió de l'ofici, com ara l'elecció o el nomenament amb presentació prèvia; a més, els candidats al càrrec havien de tenir les qualitats que s'exigien als bisbes (c. 320). Aquestes i altres determinacions més concretes, com ara la conceptuació dels abats i prelatos *nullius* com a ordinaris i ordinaris del lloc, o les relatives a la seva participació en els concilis amb vot deliberatiu i a l'ús de les insígnies pontificals⁵, eren com una mena d'especificació del criteri general d'equiparació jurídica d'aquests prelatos amb els bisbes diocesans. De fet, tal com establia el c. 323 § 1, «L'abat o el prelat *nullius* té les mateixes potestats ordinàries i els mateixos deures, amb idèntiques sancions, que els que pertocquen als bisbes residencials a la seva pròpia diòcesi». Aquesta clàusula d'equiparació general no venia justificada només per la història sinó que també es trobava ja enunciada de manera general al c. 215 § 2, que obria la secció en què s'inclouïa el tractament dels prelatos inferiors en el CIC de 1917: «En dret, sota el nom de Diòcesi, s'hi entén també l'Abadia o Prelatura *nullius*, i sota el nom de Bisbe, l'Abat i Prelat *nullius*, si no és que, per la natura de la qüestió i pel context de la frase, hi aparegui alguna altra cosa».

Per tant, el CIC de 1917 feia servir l'instrument de l'analogia o equiparació jurídica en un doble sentit: institucional i

Tal com establia el c. 323 § 1, del CIC de 1917, «L'abat o el prelat *nullius* té les mateixes potestats ordinàries i els mateixos deures, amb idèntiques sancions, que els que pertocquen als bisbes residencials a la seva pròpia diòcesi».

⁵ Cfr. cc. 198, 223 § 1, 282 § 1, 286 § 1, 325 del CIC de 1917.

Commemoració dels 25 anys de l'Opus Dei com Prelatura personal a Madrid, el 2 de maig de 2008. Els cardenals Herranz i Rouco i Mons. Francesco Monterisi, secretari de la Congregació per als Bisbes.

funcional. D'una banda, l'Abadia *nullius* i la Prelatura *nullius* eren comunitats jeràrquicament i territorialment organitzades, equiparades jurídicament amb les diòcesis; d'altra banda, els oficis capitals d'aquestes abadies i prelatures tenien unes funcions i unes potestats semblants a les dels bisbes diocesans.

Comprovem, doncs, que el CIC de 1917 va procurar regular les antigues prelatures dins dels graus de la jerarquia de jurisdicció de Dret pontifici, i no pas com a situacions excepcionals motivades per les antigues exempcions medievals, tot i que algunes prelatures es poguessin haver originat per aquests motius. El cas és que l'evolució canònica posterior al CIC de 1917 va confirmar l'emmarcament de les antigues prelatures *nullius dioecesis* en l'organització pastoral ordinària.

Desenvolupament posterior al CIC de 1917

De fet, després del CIC de 1917, les abadies *nullius dioecesis* ben just si s'han desenvolupat; encara més: si actualment se'n conserven, és a causa de determinats motius històrics, i la Santa Seu ja ha fet palesa la seva voluntat de no erigir en el futur més abadies *nullius*⁶. Ben diferent ha estat el cas del de-

⁶ Pau VI, a la Carta apostòlica *Catholica Ecclesia* (23.X.1976, a AAS, 68, 1976, pp. 694-696), ja va manifestar, en la part dispositiva del document, la voluntat papal de no erigir en el futur noves abadies *nullius* (territorials), si no és que ho aconsellen circumstàncies molt especials pel bé de les ànimes (n. 1).

L'evolució canònica posterior al CIC de 1917 va confirmar l'emmarcament de les antigues prelatures *nullius dioecesis* en l'organització pastoral ordinària.

senvolupament de les prelatures *nullius* posterior al CIC de 1917. En aquesta evolució, hi destaca la consolidació o refermament d'aquestes prelatures com a institucions de l'organització pastoral ordinària en l'Església. No són pas considerades ja com el resultat d'un privilegi o de la consolidació d'una separació territorial de la jurisdicció diocesana, sinó més aviat com una institució de l'ordenament canònic general, encara que de menys importància i de menor aplicació que les diòcesis. És el pas definitiu de la prelatura com a situació personal d'un prelat a la consideració de la prelatura com un ens ordinari de l'organització eclesiàstica territorial⁷.

Es poden destacar alguns aspectes en aquest procés de refermament de les prelatures *nullius* després del CIC de 1917. Per exemple, la dada que, al llarg del segle XX, se n'hagin erigit força⁸. El motiu que aconsella l'erecció d'aquestes circumscripcions és de caràcter pastoral: les prelatures *nullius* s'han fet servir sobretot per organitzar l'atenció i cura de les ànimes quan encara no es donen les condicions per erigir una diòcesi, ni tampoc una circumscripció missional a la manera dels vicariats i les prefectures apostòliques. Així, doncs, en països de tradició catòlica (per exemple, el Brasil i altres països de l'Amèrica del Sud) sovint s'han dividit diòcesis de notable extensió, de manera que part del territori dividit conservava la condició diocesana i una altra zona era constituïda com a Prelatura *nullius*, fins que es donessin les condicions humanes i materials per erigir una nova diòcesi.

En el desenvolupament de les prelatures *nullius* posterior al CIC de 1917. En aquesta evolució, hi destaca la consolidació o refermament d'aquestes prelatures com a institucions de l'organització pastoral ordinària en l'Església.

Les antigues prelatures *nullius dioecesis* s'anomenen actualment prelatures territorials. La regulació específica que els dedica el CIC de 1983 és molt escassa. Només els canons 368 i 370 es refereixen concretament a aquesta mena de prelatures. Són porcions del Poble de Déu delimitades territorialment (circumscripcions territorials) presidides per un Prelat que les governa en nom propi i no com a vicari del Romà Pontífex. Aquestes prelatures s'equiparen canònicament amb les diòce-

⁷ La consolidació de les antigues prelatures *nullius* en l'organització pastoral ordinària, ja va ser observada per E. VON KIENITZ, «Die Rechtsstellung der gefreiten Äbte und Prälaten», a *Theologie und Glaube*, 25 (1933), pp. 598 ss.

⁸ Vegeu els exemples que recull Ph. HOFMEISTER, «Gefreiten Abteien und Prälaten», a *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte (kanonistische Abteilung)*, 81 (1964), pp. 133 ss. L'*Annuario Pontificio* de 2006 esmenta 49 prelatures territorials (pp. 1033-1046).

sis i el seu Prelat amb el Bisbe diocesà, si no és que per la natura de la qüestió o per determinació del Dret hi consta una cosa diversa (cfr. c. 381 § 2 en relació amb el c. 368). El Prelat territorial rep ordinàriament la consagració episcopal i se li confereix el títol de la seva seu prelatícia⁹.

L'ampliació del criteri delimitador de les prelatures

Un aspecte que es pot destacar en l'evolució recent de les prelatures és la reforma del seu principi delimitador. Aquesta qüestió enllaça directament amb la figura de la Prelatura personal, que és l'objecte del nostre estudi. Així, doncs, des del Vaticà II, a més de les tradicionals prelatures territorials, el Dret canònic admet també la possibilitat de prelatures personals.

L'estudi dels treballs preparatoris del Decret *Presbyterorum ordinis* n. 10 permet afirmar que les prelatures personals s'han de situar en el marc de la doctrina històrica sobre prelats i prelatures¹⁰. Aquesta era la referència que tenien els Pares conciliaris per poder parlar de prelatures en el document adreçat als preveres. És cert que, al començament, s'esmenta el supòsit peculiar de les missions nacionals, com ara la Missió de França, però posteriorment aquesta referència es va ampliar de manera que inclogués altres formes d'espècies prelatícies sense territori. Els Pares conciliaris van preveure, a través de la Prelatura personal, un nou tipus prelatíci. En aquest sentit, les prelatures personals previstes pel decret *Presbyterorum ordinis* n. 10 són un tipus de circumscripció eclesiàstica no territorial de rang equivalent a les prelatures *nullius dioecesis*, existents en l'època del Concili Vaticà II.

L'obertura del Vaticà II cap a estructures pastorals no configurades a partir del domicili dels fidels, sinó fonamentades en criteris de tipus personal, com han estat el ritus o la professió, ja va ser anunciada en l'experiència jurídica de l'Església anterior al Concili.

⁹ Pel que fa a aquest punt, vegeu la Carta del Prefecte de la Congregació per als Bisbes de 17.X.1977, publicada a *Communicationes*, 9 (1977), p. 224.

¹⁰ Sobre els treballs preparatoris del Concili Vaticà II relatius a les prelatures personals, vegeu J. MARTÍNEZ-TORRÓN, *La configuración jurídica de las prelaturas personales en el Concilio Vaticano II*, Eunsa, Pamplona 1986; i, pel que fa a les diòcesis especials, també esmentades en el text de *Presbyterorum ordinis* n. 10, em remeto al meu llibre *Derecho canónico territorial* (cit. en nota 4), pp. 170-187.

Des del Vaticà II, a més de les tradicionals prelatures territorials, el Dret canònic admet també la possibilitat de prelatures personals.

Concretament, s'havien donat casos d'aplicacions de la figura de la Prelatura *nullius dioecesis* que van ser precedents legislatius per avançar cap al model nou i complementari de les prelatures personals. En termes generals, es tractava de situacions que presentaven alguns problemes per a l'organització territorial ordinària de l'Església, perquè comportaven una certa mobilitat dels fidels implicats o demanaven una dedicació estable d'una quantitat suficient de clergues. Per donar una resposta canònica organitzada a aquests fenòmens, d'una banda, resultava excessiva la solució diocesana, ja que no eren pas tan transcendents com per exigir la constitució d'una veritable Diòcesi; d'altra banda, l'organització territorial de la Diòcesi no es podia adaptar sempre a la mobilitat social que comportaven alguns d'aquests fenòmens. Tampoc no feia al cas fundar una associació, perquè els problemes que es plantejaven eren d'atenció pastoral ordinària, a través del ministeri de la Paraula i dels sagraments, a grups relativament amplis de fidels; una mena de situacions que, d'altra banda, no podien ser pas ateses de manera estable a través de la fundació o dedicació exclusiva d'instituts de vida consagrada. Per tots aquests motius, la doctrina i fins i tot de vegades la figura de la Prelatura *nullius* van ser aplicades a fenòmens com l'assistència religiosa als militars, la jurisdicció palatina en alguns països o l'organització dels ordes militars. De fet, es trobava a faltar més obertura del Dret canònic vers estructures pastorals no territorials i, en canvi, s'hi observava una presència gairebé exclusiva de l'element territorial que feia més difícil, entre d'altres coses, la mobilitat pastoral del clergat.

Aquí, no podem tractar pas detalladament tots aquells supòsits, de manera que ens cenyirem a esmentar només precedents de les prelatures personals com ara la Missió de França¹¹ (valorada pel Vaticà II com a precedent, si més no par-

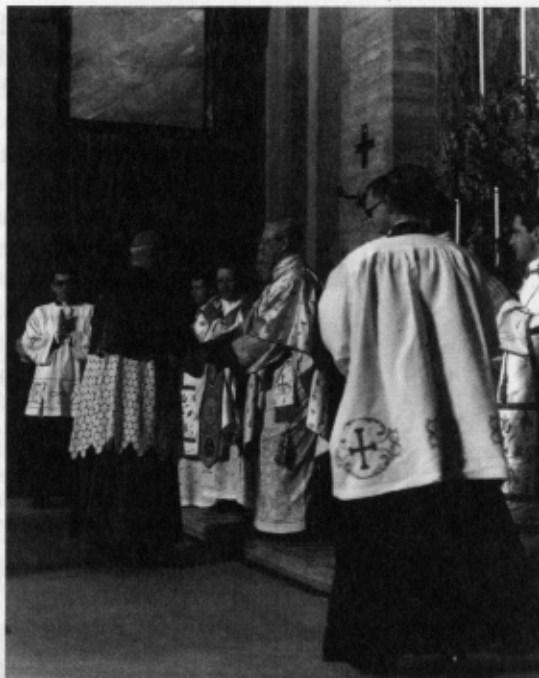
La Missió de França
i els vicariats
castrenses són
precedents, si més
no parcials, de les
prelatures
personals.

¹¹ La Missió de França constitueix bàsicament una institució que té la finalitat de fornir sacerdots que treballin a les diòcesis franceses amb esperit missioner. Més concretament, la finalitat d'aquesta iniciativa del cardenal Suhard i altres bisbes francesos va ser, des de bon començament, i en els anys quaranta del segle passat, facilitar la formació i la mobilitat de sacerdots seculars que, amb esperit missioner, poguessin treballar a les diòcesis de França en unos moments en què es constata la forta descristianització i falta d'atenció pastoral d'alguns ambients socials, sobretot dels obrers. La Missió va ser erigida el 15.VIII.1954 per Pius XII com a Prelatura *nullius*. D'aquesta manera, es va poder incardinar el clergat missioner en la Prelatura i en el treball interdiocesà; a més, la institució va ser dotada de la necessària unitat, ja que va ser presidida per un Prelat amb una jurisdicció semblant a la dels bisbes diocesans. La solució que es va trobar va ser apli-

cial, de les prelatures personals) o els antics vicariats castrenses, que tractaré més endavant.

Aspectes destacables en el passat recent de la figura de la Prelatura personal (1982-2007)

Hem citat com a motiu del nostre estudi el XXVè aniversari de l'erecció de l'Opus Dei com a Prelatura personal. Pot resultar interessant que ens aturem ara en el desenvolupament de la primera Prelatura personal i d'altres jurisdiccions personals que no tenen la condició canònica de prelatures, però sí que mostren diversos elements que s'hi assemblen; i també convé no oblidar que aquests últims vint-i-cinc anys han comportat un aprofundiment en el marc doctrinal de les prelatures personals.

- Desenvolupament de la Prelatura de l'Opus Dei

Quan va ser erigida la Prelatura personal de l'Opus Dei, l'acte legislatiu de Joan Pau II va ser celebrat amb joia. Se n'es-

car-hi el cànon 319 § 2 del CIC de 1917, segons el qual les prelatures *nullius* que estaven formades, com a mínim, per tres parròquies es regien per un dret singular. D'aquesta manera, la parròquia de Pontigny va ser separada del territori de la diòcesi de Sens per formar el territori propi de la Missió, on tindria la seu el seminari en què es formarien els sacerdots incardinats. La parròquia també havia de proporcionar el poble de la Missió, tot i que el treball del Prelat i dels sacerdots pretenia, sobretot, evangelitzar persones de totes les diòcesis franceses. Actualment, la Missió de França es regeix pel CIC de 1983 i també per una «lei pròpia», promulgada el 18.VI.1988 (Es pot consultar el text a *Ius Ecclesiae*, 3 (1991), pp. 767-776, amb un comentari de J. CANOSA). Aquesta llei particular ha conservat la configuració jurídica tradicional de la Missió de França com a Prelatura territorial, sense aplicar-hi la possibilitat de la figura de la Prelatura personal. El Prelat de la Missió és bisbe i exerceix una potestat en part territorial (sobre el petit territori de la Missió a Pontigny) i en part –i sobretot– personal i interdiocesana (per a la formació i el govern dels clergues de la Missió, que treballen en diverses diòcesis de França). Per a un estudi de les característiques jurídiques de la Missió de França i l'origen de les prelatures personals en el Vaticà II a partir de les antigues prelatures *nullius*, vegeu P. LOMBARDIA–J. HERVADA, «Sobre prelaturas personales», en *Ius canonicum*, 27 (1987), pp. 17-44 i 63-65.

Entrega de la Bula *Ut sit* el 19 de març de 1983 a la Basílica de Sant Eugeni de Roma. El cardenal Romulo Carboni, nunci a Itàlia, la va entregar al que seria el primer prelat de l'Obra, Alvaro del Portillo.

L'Opus Dei fou la primera Prelatura personal aprovada per l'Església.

perava que beneficiés la institució fundada per sant Josepmaria Escrivá l'any 1928 i també que fos «un bé per a tota l'Església», tal com va escriure el cardenal Sebastiano Baggio en un article que acompanyava la publicació dels documents corresponents¹².

Ja han passat vint-i-cinc anys des d'aquell 1982 i l'experiència acumulada ha confirmat l'encert de la solució prelatícia aplicada al cas de l'Opus Dei. L'Obra ha crescut en nombre de fidels

¹² Cfr., S. BAGGIO, «Un bé per a tota l'Església», a *L'Osservatore romano*, ed. esp., 5.XII.1982, també publicat en el llibret titulat: *El Opus Dei, Prelatura personal*, ed. Mundo Cristiano, Madrid 1984, pp. 25-31.

¹³ El desenvolupament de la tasca apostòlica de l'Opus Dei en diversos països i el naixement de nous centres de formació i apostolat es pot seguir en part a través de les informacions publicades a *Romana*, que és el Butlletí de la Prelatura editat en diverses llengües (vegeu, també, www.romana.org). Pel que fa a les dades del creixement numèric, cal recordar que a l'Anuari Pontifici, s'hi publiquen regularment unes informacions que, si més no parcialment, poden donar una idea

Paraules del cardenal Ruini sobre la contribució de l'Opus Dei a l'Església universal

ROMA, dimecres, 12 març 2008 (ZENIT.org).- El 25è aniversari de l'erecció de l'Opus Dei com a prelatura personal ha servit perquè personalitats eclesials reconeguin la contribució que realitza a l'Església l'Obra fundada per sant Josepmaria Escrivá de Balaguer fa 70 anys.

El cardenal Camillo Ruini, bisbe vicari del Papa per a la diòcesi de Roma, va intervenir en un acte celebrat aquest dilluns (10/3/2001), en la Pontifícia Universitat de la Santa Creu de Roma, per recordar la decisió que Joan Pau II va prendre fa un quart de segle de publicar la constitució apostòlica *Ut sit*, amb la qual donava aquest estatut jurídic a l'Opus Dei.

El cardenal Ruini va confiar en declaracions a Zenit alguns aspectes de la contribució que ofereix «l'Obra» -com és familiarment coneguda- a l'Església.

«La prelatura realitza un gran treball, sobretot apostòlic -assegura-: en el sentit que aconseguix penetrar i portar el missatge de Crist, el testimoni cristià en molts ambients -en la cultura, en l'economia, en el treball, fins i tot en l'art-, en els quals amb freqüència a les diòcesis els costa penetrar. Aquesta és una primera ajuda concreta».

«En segon lloc -afegeix el porprat-, la prelatura té una activitat formativa de la qual es beneficien moltes persones, encara que no pertanyin plenament a la prelatura, però que pertanyen també a les diferents diòcesis escampades pel món. Aquesta és també una gran contribució, ja que la formació de tots els fidels, en particular dels laics, és fonamental per al testimoni de vida, i encara més, per a la recerca de la santedat».

«El carisma propi de la prelatura, que ja abans del Concili Vaticà II va insistir en la vocació universal a la santedat», aclareix, «crec que és també avui la contribució més gran que la prelatura ofereix a la vida de les diferents diòcesis».

i la tasca apostòlica s'ha escampat arreu de nous països i llocs, tot i l'impacte del procés secularitzador de les últimes dècades en països de tradició catòlica¹³. Més enllà de fer números o del pes de les xifres que es pugui aduir, el Dret és instrument d'unitat i de pau social, i la solució de la Prelatura personal ha permès a l'Opus Dei treballar harmònicament amb els bisbes diocesans. Tot això ha esdevingut més fàcil pel fet que la Prelatura personal és una figura prevista pel Dret comú, i no pas un instrument canònic privilegiat, i també perquè les normes que regulen la Prelatura de l'Opus Dei no separen els seus fidels de la jurisdicció dels bisbes diocesans, ja que els membres de l'Obra també en són de les Esglésies particulars en què tenen el seu domicili¹⁴.

- El desenvolupament d'altres circumscripcions personals amb elements similars

Un element que ha contribuït a consolidar la Prelatura personal com a institució eclesiàstica durant aquests últims anys ha estat el desenvolupament paral·lel d'algunes circumscripcions eclesiàstiques de base no exclusivament territorial. Aquest desenvolupament ha permès, d'una banda, que es percebés amb normalitat la vigència del principi personal en l'organització eclesiàstica, és a dir, en la delimitació de les comunitats (tot i que, evidentment, es tracta d'una vigència de menys abast i rellevància que la que pertoca al criteri territorial, que continua sent el principi delimitador comunitari més important dins l'Església: diòcesis i parròquies territorials, especialment). D'altra banda, s'han aplicat a altres comunitats sense territori algunes solucions que ja s'havien previst en el cas de la Prelatura personal.

Encara que podríem esmentar també el cas dels ordinariats rituals en països de ritus llatí, ara només recordarem breu-

del desenvolupament de l'Opus Dei. A l'*Anuario Pontificio* de 1987 s'ofereixen per primera vegada dades completes de la composició de la Prelatura de l'Opus Dei. Aquell any, doncs, pertanyien a la Prelatura 1.265 sacerdots, 354 seminaristes i 74.370 laics (p. 1023). I l'any 2007: 1.809 sacerdots, 360 seminaristes i 85.808 laics (p. 1071). Amb aquestes dades, el nombre de sacerdots de l'Opus Dei ha crescut un 43 % en vint anys i el de laics un 15 %, i el total de fidels de la Prelatura ha augmentat un 16% en aquest període.

¹⁴ Per a una exposició més completa, es pot llegir el Discurs del Prelat de l'Opus Dei en el Simposi Internacional de Dret Canònic de la Universitat Catòlica Peter Pázmány de Budapest (7.II.2005): ECHEVARRÍA, J. «El ejercicio de la potestad de gobierno en las prelaturas personales», a *Romana*, ed. esp., 21/40 (2005), pp. 87-100

El Dret és instrument d'unitat i de pau social, i la solució de la Prelatura personal ha permès a l'Opus Dei treballar harmònicament amb els bisbes diocesans.

ment el desplegament dels ordinariats militars i l'establiment de la primera Administració apostòlica personal de l'Església, l'any 2002.

a) *Els ordinariats militars*

Els antics vicariats castrenses estaven formats per un vicari del Sant Pare, també anomenat històricament Capellà major dels exèrcits, diversos capellans que en depenien en la seva tasca pastoral i, finalment, els militars i les persones properes com a poble propi del Vicariat. Tenint en compte aquesta composició i estructura gairebé diocesana, no va resultar pas estrany que, en el cas del Vicariat castrense, s'apliqués la doctrina sobre les diverses espècies de prelats, o que s'afirmés la jurisdicció quasiepiscopal del Vicari militar; és a dir, que es considerés substancialment el Vicariat castrense com una entitat molt semblant a una prelatura, encara que no tingués un territori canònic propi.

El Concili Vaticà II va promoure en el Decret *Christus Dominus* n. 43 l'establiment dels vicariats (ordinariats) castrenses en diversos països. De fet, en els últims anys se n'han erigit uns quants allà on es donaven les possibilitats pràctiques per fer-ho¹⁵.

Actualment, aquests ordinariats es regeixen per la Constitució Apostòlica *Spirituali militum curae*, promulgada per Joan Pau II el 21.IV.1986¹⁶. El contingut d'aquest llei pontificia mostra força punts de semblança amb les prelatures personals¹⁷.

La similitud (que no afecta la diferència institucional) entre l'Ordinariat militar i la Prelatura personal és d'interès, perquè la legislació canònica sobre la cura pastoral dels militars comporta moltes experiències i elements que s'han anat configurant al llarg dels segles i que poden ser aprofitats en benefici de les prelatures personals, que són institucions més recents. En aquest sentit, una de les experiències més importants és la que es refereix a la relació amb les diòcesis. El sistema actual

No va resultar pas estrany que, en el cas del Vicariat castrense, s'apliqués la doctrina sobre les diverses espècies de prelats, o que s'afirmés la jurisdicció quasiepiscopal del Vicari militar.

¹⁵ Els ordinariats militars eren 29 l'any 1987 (cfr. *Annuario Pontificio 1987*, pp. 954-959) i actualment són 35 (cfr. *Ibidem*, 2007, pp. 1063-1070); això suposa un augment d'un 21 % en vint anys.

¹⁶ A AAS, 78 (1986), pp. 481-486.

¹⁷ Cfr. *Spirituali militum curae*, arts. II, IV, VI i X.

de relació entre ordinariats militars i diòcesis territorials s'articula a través de la institució de la potestat cumulativa. Això vol dir que els fidels que pertanyen a l'Ordinariat militar també són membres de les diòcesis en què tenen el seu domicili; així, doncs, i en favor d'aquests fidels, poden actuar tant l'Ordinariat militar i els seus capellans com el Bisbe diocesà i els rectors dels llocs en què habiten els militars. És clar, però, que la potestat cumulativa no comporta l'actuació simultània de tots aquests agents: per regular, a la pràctica, les prioritats d'actuació s'han previst, en la *Spirituali militum curae*, un seguit de regles coordinadores, que bàsicament reconeixen la prioritats dels capellans castrens en els llocs i establiments militars (casernes, hospitals, centres d'ensenyament, etc.) i la competència primària de la jurisdicció diocesana i parroquial quan els militars siguin fora dels llocs que es consideren d'aquesta manera¹⁸.

Joan Pau II saluda afectuosament Mons. Álvaro del Portillo després de la beatificació de Josepmaria Escrivà, fundador de l'Opus Dei.

b) *L'Administració apostòlica personal*

Entre les estructures jeràrquiques equiparades amb les diòcesis, el CIC de 1983 hi esmenta les administracions apostòliques. L'Administració apostòlica és una circumscripció que «per raons especials i particularment greus no és erigida com a Diòcesi pel Romà Pontífex» i s'encomana a un Administrador apostòlic perquè la governi com a Vicari del Papa¹⁹.

L'Administració apostòlica és, per tant, una figura diferent de la Diòcesi. Per això no s'ha de confondre l'Administració apostòlica del c. 371 § 2 amb la possibilitat que una Diòcesi pugui ser governada de vegades i provisionalment per un Administrador nomenat per la Santa Seu. L'Administració apostòlica de la qual tractem aquí és una estructura jeràrquica de l'Església erigida amb aquest nom, ja que no pot ser constituïda com a Diòcesi²⁰. La figura de l'Administració apostòlica ha experimentat recentment una reforma o, si ho considerem d'una altra manera, una ampliació del seu criteri delimitador, que ja no és exclusivament territorial.

¹⁸ Cfr. *Spirituali militum curae*, arts. IV.3r, V i VII.

¹⁹ c. 371 § 2; cfr. també el c. 368.

²⁰ Les raons «especials i particularment greus» que no permeten l'erecció d'una Diòcesi han estat o poden ser de diversa mena, per exemple de natura política. Durant els anys de la dominació comunista, l'Església catòlica no va tenir als països de l'Est d'Europa prou

Els fidels que pertanyen a l'Ordinariat militar també són membres de les diòcesis en què tenen el seu domicili.

El 25 de desembre de l'any 2001, Joan Pau II va adreçar una carta que responia a la sol·licitud del Bisbe Rangel de ser reintegrat a la plena comunió catòlica, juntament amb 25 membres de la «Unió Sacerdotal Sant Joan Maria Vianney» (formada per seguidors al Brasil del cisma causat fa anys pel bisbe Marcel Lefebvre). Per solucionar canònicament el retorn dels fidels d'aquesta organització, Joan Pau II va manifestar, en la carta citada, la seva voluntat que s'erigís una Administració apostòlica personal que depengués directament de la Seu apostòlica. Així, doncs, el decret de 18.I.2002 erigeix formalment l'«Administració apostòlica *personal* Sant Joan Maria Vianney», equiparada en dret amb les diòcesis i depenent de la Seu apostòlica a través de la Congregació per als Bisbes. No es tracta d'una estructura provisional sinó que està dotada de permanència, segons ha assenyalat la Santa Seu i tal com es desprèn del nomenament d'un Bisbe coadjutor de l'Administració, el dia 28 de juny de l'any 2002.

De fet, aquesta Administració apostòlica no és exclusivament personal sinó també territorial, ja que només comprèn l'àmbit de la diòcesi de Campos, al Brasil. Per això, l'Administrador apostòlic no pot governar els seus fidels amb independència del lloc en què aquests es trobin, cosa que sí que pot fer l'Ordinari militar o el Prelat d'una Prelatura personal. Es diu que és personal perquè el Dret pontifici reconeix permanentment la potestat de l'Administrador apostòlic com a Ordinari propi de l'Administració apostòlica personal Sant Joan Maria Vianney, que és una estructura jeràrquica peculiar dins del territori de la diòcesi brasilera de Campos. La potestat de l'Administrador apostòlic és cumulativa amb la del Bisbe d'aquesta diòcesi, ja que els fidels de l'Administració també pertanyen a l'Església particular de Campos²¹.

Precisament participen en la nova circumscripció eclesiàstica els fidels que ja pertanyien a la Unió Sant Joan Maria Vianney i els que siguin batejats en alguna de les seves esglésies. Però, a

llibertat per organitzar les seves estructures diocesanes, de manera que va ser necessari utilitzar altres fórmules organitzatives, i es van establir administracions apostòliques en diversos territoris. Aquesta figura també s'ha fet servir per no perjudicar el moviment ecumènic, ja que als anys noranta del segle passat es van establir algunes administracions apostòliques al territori del Patriarcat de Moscou, que no eren pas autèntiques diòcesis, ja que la Santa Seu va voler evitar, si més no en els primers anys, la fórmula diocesana, per no provocar malentesos amb els ortodoxos, que haurien acusat Roma d'establir «Esglésies paral·leles» als seus llocs.

²¹ Cfr. l'art. Vè del decret d'erecció.

L'Administració apostòlica és una circumscripció que «per raons especials i particularment greus no és erigida com a Diòcesi pel Romà Pontífex» i s'encomana a un Administrador apostòlic perquè la governi com a Vicari del Papa.

més a més, es reconeix la possibilitat que els fidels que, en el futur, vulguin pertànyer a l'Administració apostòlica personal en manifestin el desig per escrit i siguin, doncs, inscrits en un registre que faci constar la seva incorporació a aquesta Administració²².

A banda d'altres detalls que no fan al cas, allò que resulta més interessant en la fórmula aplicada per resoldre el problema pastoral plantejat (un problema de comunió que encara avui en dia continua afectant un bon nombre de fidels en altres llocs a més de Campos) és l'ampliació del sistema canònic de circumscripcions no exclusivament territorials i equiparades amb les diòcesis. Pel que fa a la comparació amb la Prelatura personal, i encara que es tracti de figures diverses, és destacable la previsió de la lliure voluntat del fidel laic com un mitjà d'incorporació a l'estructura pastoral, a la manera del que es preveu al c. 296 en el cas de les prelatures personals. Es constata, doncs, que la incorporació a les estructures jeràrquiques personals no és sempre ni necessàriament *ipso iure* o automàtica, sinó que també es dona a través del reconeixement dels efectes jurídics en la declaració que faci el fidel (i que, naturalment, compleixi les condicions pertinents i sigui acceptada per l'autoritat eclesiàstica; en aquest cas, l'autoritat de l'Administració apostòlica personal).

- Aprofundiment en les bases doctrinals de les prelatures personals

Fins ara, hem anat esmentant un seguit de fets amb rellevància jurídica que ens ajuden a configurar el passat recent de les prelatures personals. Però, a més d'aquests fets, aplicacions i desenvolupaments, i d'altres dades normatives que també es podrien citar, cal afegir-hi que aquests darrers vint-i-cinc anys han comportat també un aprofundiment en els fonaments doctrinals de les prelatures personals²³. Podríem esmentar dos

²² Segons l'art. IX del decret de 18.I.2002, «Fideles laici, qui ad hoc usque tempus ad Unionem "Sancti Ioannis Mariae Vianney" pertinent, participes fiunt novae circumscriptionis ecclesiasticae. Qui, agnoscentes se cohaerere cum peculiaritatibus Administrationis Apostolicae personalis, poscent ut ad eam pertineant, suam voluntatem scripto patefacere debent, atque ii in aptum album sunt referendi, quod apud Administrationis Apostolicae sedem servari debet. § 2. Eo in albo laici quoque inscribuntur, qui in praesentia ad Administrationem Apostolicam pertinent, iique qui in ea baptizantur».

²³ Entre d'altres fets i dades normatives que es podrien esmentar, no té pas poca significació l'ordenació episcopal dels dos primers prelats de l'Opus Dei, Álvaro del Portillo i Javier Echevarría. A més, es pot recordar l'establiment del Tribunal de la Prelatura de l'Opus Dei,

La incorporació a les estructures jeràrquiques personals no és sempre ni necessàriament *ipso iure* o automàtica, sinó que també es dona a través del reconeixement dels efectes jurídics en la declaració que faci el fidel.

Per tenir una visió més completa d'aquest aspecte de la comunió eclesial -unitat en la diversitat-, cal considerar que hi ha institucions i comunitats establertes per l'Autoritat Apostòlica per a tasques pastorals peculiars. Aquestes institucions pertanyen a l'Església universal, tot i que els seus membres també són de les Esglésies particulars on viuen i treballen.

documents. El primer té un abast general i no es refereix exclusivament a les prelatures personals; el segon s'adreça especialment a la Prelatura de l'Opus Dei. El primer cas és una carta publicada per la Congregació per la Doctrina de la Fe el 28.V.1992 «Sobre alguns aspectes de l'Església considerada com a comunió» (s'acostuma a citar així: *Communio notio*)²⁴; el segon és el discurs de Joan Pau II, de 17.III.2001, adreçat als participants en una trobada, promoguda per la Prelatura de l'Opus Dei²⁵, sobre la carta pontifícia *Novo millennio ineunte*.

La carta *Communio notio* es refereix explícitament a les prelatures personals, i a d'altres institucions similars, com els ordinariats militars, en el n. 16, que diu textualment:

«Per tenir una visió més completa d'aquest aspecte de la comunió eclesial -unitat en la diversitat-, cal considerar que hi ha institucions i comunitats establertes per l'Autoritat Apostòlica per a tasques pastorals peculiars. Aquestes institucions pertanyen a l'Església universal, tot i que els seus membres també són de les Esglésies particulars on viuen i treballen. Aquesta pertinença a les Esglésies particulars, amb la flexibilitat que li és pròpia, té diverses expressions jurídiques. Un fet que no només no perjudica la unitat de l'Església particular fundada pel Crist, sinó que, ben al contrari, contribueix a donar a aquesta unitat la diversificació interior que és pròpia de la comunió».

El n. 16 de la carta *Communio notio* està situat en un epígraf significativament decidat a *la unitat en la diversitat* com a aspectes complementaris de la noció de comunió aplicada a l'Església. Precisament aquesta idea de complementarietat entre les circumscripcions personals i territorials, i concretament entre Esglésies particulars i prelatures personals queda especialment refermada pel document citat de la Congregació per la

erigit a través del decret del Prelat el 24.I.1996; el Tribunal d'apel·lació és el del Vicariat de Roma, excepte la competència que correspon al Tribunal romà de la Rota (Vegeu els documents corresponents a *Romana. Bolletino della Prelatura della Santa Croce e Opus Dei*, 12 [1996], pp. 22-23 y 26-28). La constitució apostòlica de Joan Pau II *Ecclesia in Urbe*, 1.I.1998, sobre la nova ordenació del Vicariat de Roma (AAS, 90 [1998], pp. 177-193), va confirmar, a l'art. 40 § 1, que el Tribunal d'Apel·lació del Vicariat tracta les causes decidides en primer grau pel Tribunal de la Prelatura de l'Opus Dei.

²⁴ A AAS, 85 (1993), pp. 838-850.

²⁵ El text es pot consultar a *L'Osservatore romano*, 18.III.2001, p. 6. La revista *Ius canonicum* 42 (2002) va publicar el discurs pontifici seguit d'un comentari de J. MIRAS, titulat: «Notes sobre la natura de les prelatures personals. Arran d'un discurs de Joan Pau II», pp. 363-388.

Doctrina de la Fe. De fet, la distinció entre Esglésies particulars i estructures complementàries parteix de la centralitat de l'Església particular i de la potestat que el Bisbe hi té²⁶. Ara bé, la potestat eclesiàstica no és un títol per a reivindicar i exercir particularismes o influir sobre els altres, sinó una obligació de servei als fidels que neix de la col·laboració entre prelats i que sempre s'exerceix en nom de Crist. L'Església particular concentra en un lloc, o més aviat, reflecteix, és imatge, de l'Església universal; la fa present «amb tots els seus elements essencials»²⁷. Al mateix temps, l'Església particular està integrada en una estructura de comunió i ha d'estar oberta a la col·laboració amb les altres diòcesis i unida, a través del seu Bisbe, amb el Sant Pare, Bisbe de l'Església de Roma. En aquest context, resulten d'un gran interès els ensenyaments que hi ha a *Communio notio*, quan recorda que la diversitat legítima no només resulta compatible amb la comunió, sinó que fins i tot enforteix la unitat de l'Església. Segons aquest criteri, l'existència de les prelatures personals com a estructures complementàries de l'activitat de les Esglésies particulars no és un fet que es justifiqui només per motius pràctics, per dur a terme unes tasques pastorals especials a què les diòcesis, de fet, no poden arribar. La qüestió és més profunda, ja que l'Església particular està cridada a ser autènticament imatge de l'Església universal i a deixar-se enriquir per ella, a reflectir en la seva pròpia composició i en les seves activitats la diversitat que és pròpia de la comunió catòlica, tot acollint també les organitzacions canòniques promogudes per la Seu apostòlica pel bé de les ànimes.

Per la seva banda, el discurs citat de Joan Pau II, de 17.III.2001, té un abast menor que els ensenyaments de *Communio notio*, en tant que els seus destinataris són els fidels de l'Opus Dei. Però és doctrinalment rellevant perquè ofereix unes claus d'interpretació de la primera Prelatura personal que el mateix Pontífex havia erigit feia uns anys. En aquell discurs, Joan Pau II va voler parlar expressament de «la naturalesa jeràrquica de l'Opus Dei», és a dir, de la seva composició basada no pas en la simple convivència o associació de clergues i laics, sinó en la relació estructural derivada de la mútua re-

²⁶ Pel que fa a la qüestió de les estructures complementàries de les Esglésies particulars, a més de tot el cap. IV de la carta *Communio notio*, vegeu la doctrina de J. HERVADA, *Elementos de derecho constitucional canónico*, Pamplona 2001², pp. 283-303 i d'A. CATTANEO, *La Chiesa locale. I fondamenti ecclesiológicos e la sua missione nella teologia postconciliare*, Città del Vaticano 2003, pp. 221-260.

²⁷ *Communio notio*, n. 7.

L'existència de les prelatures personals com a estructures complementàries de l'activitat de les Esglésies particulars no és un fet que es justifiqui només per motius pràctics, per dur a terme unes tasques pastorals especials a què les diòcesis, de fet, no poden arribar.

ferència i complementarietat entre els sagraments del baptisme i de l'orde sagrat, entre el sacerdoti comú i el sacerdoti ministerial²⁸. D'aquesta manera, l'estructura prelatícia de l'Opus Dei és la d'una comunitat amb clergat i poble servida per l'ofici capital del Prelat. Prelat, presbiterat i poble com a estructura característica de l'Opus Dei en tant que Prelatura personal.

Que les prelatures personals no són Esglésies particulars és una convicció àmpliament compartida per canonistes i teòlegs. Però l'afirmació positiva de la rellevància doctrinal de la figura de la Prelatura personal demana més coses que no pas aquesta simple distinció. En aquest sentit, són especialment interessants tant la idea de complementarietat en la diversitat, apuntada per *Communio notio* com l'afirmació implícita en el discurs citat de Joan Pau II, segons la qual hi ha estructures jeràrquiques formades per clergat i poble que no són Esglésies particulars.

Sobre el futur de les prelatures personals

- Possibilitats i límits

Caldria, ara, presentar algunes consideracions sobre quin podria ser el futur de la Prelatura personal, sobretot pel que fa a les noves aplicacions d'aquesta figura en la vida de l'Església. És difícil preveure com seran les properes prelatures personals, una figura intencionadament regulada de manera molt flexible de cara al futur de l'Església. Després d'una lectura dels textos legals, dels elements estructurals assenyalats als canons 294-297 per a les prelatures personals, es constata que només n'hi ha alguns que han de ser considerats necessaris; d'altres són, de fet, facultatius, de manera que la seva aplicació no serà sempre unívoca. És possible que algunes de les solucions tan feliçment

L'estructura prelatícia de l'Opus Dei és la d'una comunitat amb clergat i poble servida per l'ofici capital del Prelat. Prelat, presbiterat i poble com a estructura característica de l'Opus Dei en tant que Prelatura personal.

²⁸ Paga la pena citar textualment un dels paràgrafs del discurs: «Sou aquí en representació dels components amb què la Prelatura està orgànicament estructurada, és a dir, sacerdots i fidels laics, homes i dones, amb el propi Prelat al capdavant. Aquesta naturalesa jeràrquica de l'Opus Dei, establerta per la Constitució Apostòlica amb la qual he erigit la Prelatura (cfr. Const. Ap. *Ut sit*, 28.XI.82), ofereix el punt de partida per fer consideracions pastorals riques en aplicacions pràctiques. Per damunt de tot, vull remarcar que la pertinença dels fidels laics tant a la pròpia Església particular com a la Prelatura, a la qual estan incorporats, fa que la missió peculiar de la Prelatura contribueixi a l'empresa evangelitzadora de cada Església particular, tal com va preveure el Concili Vaticà II en desitjar la figura de les prelatures personals».

trobades per a la primera Prelatura esdevinguessin un disbarat si es volguessin aplicar, sense cap matís, a altres realitats. Així, per exemple, hi pot haver prelatures personals d'àmbit nacional i no necessàriament internacionals; també n'hi pot haver amb poc clergat, sempre que sigui suficient per dur a terme l'obra pastoral de la prelatura del cas, o amb sacerdots agregats però no incardinats en la prelatura, etc.

a) que la Prelatura personal estigui formada per preveres i diaques del clergat *secular* (cfr. c. 294 *in fine*).

b) La Prelatura personal té una estructura jeràrquica específica. No és una configuració adequada per a les associacions de fidels ni per als instituts de vida consagrada, que no tenen aquesta estructura basada en la distinció i mútua relació entre el sacerdoti comú i el sacerdoti ministerial, que és característica de les comunitats jeràrquiques formades per clergat i poble²⁹.

c) Penso que la Prelatura personal tampoc no hauria d'evolucionar cap a fórmules de col·laboració externa dels laics en tasques dels clergues, sinó en l'orientació d'una veritable cooperació orgànica entre els uns i els altres. De fet, els laics no són simples destinataris de la pastoral o col·laboradors externs en l'apostolat del ministeri dels ordenats.

Fetes aquestes observacions prèvies, avui en dia sembla més clar que un possible camp per establir prelatures personals per dur a terme obres pastorals i apostòliques de caràcter especial és el de la mobilitat humana. Aquesta percepció s'ha reflectit en el magisteri social de l'Església i en normes canòniques contemporànies.

- L'àmbit de la mobilitat humana

De fet, la Prelatura personal ha estat considerada una de les possibles solucions canòniques per a l'atenció religiosa de persones que no poden rebre la cura pastoral ordinària o que només hi poden accedir amb dificultats. De vegades, es comprova que el sistema territorial ordinari no resulta suficient o adequat per a l'atenció d'immigrants o d'altres persones que treballen en un lloc, viuen en un altre i descansen en un ter-

²⁹ Sobre el significat de la pertinença a l'estructura jeràrquica de l'Església, he publicat consideracions més àmplies a *Introducción al estudio de las prelaturas*, Eunsa, Pamplona 2006, pp. 66-72.

Després d'una lectura dels textos legals, dels elements estructurals assenyalats als canons 294-297 per a les prelatures personals, es constata que només n'hi ha alguns que han de ser considerats necessaris; d'altres són, de fet, facultatius, de manera que la seva aplicació no serà sempre unívoca.

Penso que la Prelatura personal tampoc no hauria d'evolucionar cap a fórmules de col·laboració externa dels laics en tasques dels clergues, sinó en l'orientació d'una veritable cooperació orgànica entre els uns i els altres. De fet, els laics no són simples destinataris de la pastoral o col·laboradors externs en l'apostolat del ministeri dels ordenats.

cer indret. Juntament amb les parròquies personals, la possibilitat de constituir vicaris episcopals per a grups de persones a la Diòcesi o altres possibles solucions diocesanes, la figura de la Prelatura personal és especialment valorada quan la rellevància del fenomen ultrapassa les fronteres de la Diòcesi per esdevenir un problema religiós nacional o fins i tot més ampli.

Aquesta nova consciència sobre el valor de les estructures canòniques no territorials ha estat present en els grans sínodes continentals convocats per Joan Pau II en els darrers anys del seu pontificat. Així, en el Sínode per a Amèrica de l'any 1997 i el segon Sínode per a Europa, celebrat el 1999; en tots dos casos, hi va haver, tot seguit, les corresponents exhortacions apostòliques del Sant Pare, com a fruit i desenvolupament del treball sinodal. Concretament, l'exhortació apostòlica de Joan Pau II *Ecclesia in America*, de 22.I.1999, esmenta «específiques estructures pastorals previstes en la legislació i en la praxi de l'Església» per tal d'acollir els emigrants, entre les quals s'hi troben les prelatures personals; aquest mateix advertiment es recull a l'exhortació apostòlica *Ecclesia in Europa*, de 28.VI.2003³⁰.

De fet, la instrucció *Nemo est*, publicada per la Congregació per als Bisbes el 22.VIII.1969, sobre la cura pastoral dels emigrants, ja es remetia a les normes que Pau VI havia promulgat en el m.p. *Ecclesiae Sanctae*, tres anys abans, que havien regulat les prelatures personals com un desplegament d'allò que ja preveia el Vaticà II; a més, el n. 16 § 3 de *Nemo est* hi va afegir un matís interessant en reconèixer que l'establiment de prelatures per a emigrants podria ser conseqüència, no només de la iniciativa de la Seu apostòlica, sinó també de la petició d'alguna Conferència episcopal³¹. Aquest document ha estat substituït recentment per la instrucció *Erga Migrantes Caritas Christi*, publicada el 3.V.2004 pel Consell Pontifici per a la Pastoral dels Emigrants i Itinerants. La instrucció *Erga Migrantes* també es refereix a les prelatures personals, sota l'expressió «altres estructures pastorals específiques» que poden facilitar l'atenció pastoral dels emigrants³².

³⁰ Vegeu, respectivament, els nn. 65 § 3 d'*Ecclesia in America* i n. 103 d'*Ecclesia in Europa* amb les seves notes: AAS, 91 (1999), p. 800 y 95 (2003), pp. 649-719.

³¹ S. CONGREGATIO PRO EPISCOPIS, *Instructio Nemo est*, 22.VIII.1969, a AAS 61 (1969), pp. 614-643.

³² Vegeu el n. 24 i art. 22 § 2, 5 de les normes finals de la Instrucció. El text es pot llegir a www.vatican.va, a la secció corresponent als Consells pontificis de la Cúria romana.

Sovint, quan es tracta l'atenció dels emigrants, no s'esmenten les possibilitats que aquesta sol·licitud els ofereix per tal que ells mateixos siguin subjectes actius de la missió de l'Església en la situació especial en què es troben. És per això que podríem remarcar que les prelatures per a emigrants no serien simples corporacions clericals, sinó més aviat institucions capaces de reflectir la interrelació entre el sacerdoti ministerial i el sacerdoti comú i, per tant, instruments per a la participació dels fidels en la missió salvadora de l'Església. D'aquesta manera, en aquestes prelatures, els laics assumiran amb normalitat les responsabilitats que els pertoquen com a fidels cristians.

Però no és només el problema dels emigrants (o immigrants, segons com es consideri el fenomen) el que pot portar a pensar en la figura de la Prelatura personal. Hi ha també el cas de certes minories socials que, a la pràctica, podrien ser convenientment ateses si disposessin d'una Prelatura personal que estigués al seu servei. El cas dels gitanos a Espanya i potser també en altres països és emblemàtic, en aquest sentit, ja que es tracta d'un grup social ben definit, amb tradicions culturals i religioses pròpies i amb moltes dificultats pràctiques per integrar-se en l'organització ordinària de les parròquies territorials.

De fet, a més de la readaptació cultural i comunitària, l'aliment de la seva religiositat tradicional i una evangelització que superi el repte de les sectes, són elements centrals d'una pastoral renovada en favor dels gitanos. En tot cas, aquests propòsits configuren una pastoral necessàriament especialitzada, diferent, tot i que no pas separada, de la que es realitza a través de les estructures territorials ordinàries de l'Església. Les condicions pròpies de la vida i de les tradicions gitanes demanen una necessària adaptació, per tal que els membres d'aquest poble no es trobin en una situació d'inferioritat en relació amb la resta de catòlics.

Fa uns anys, Fernando Sebastián, que aleshores era arquebisbe de Pamplona i vicepresident de la Conferència episcopal espanyola, va plantejar de manera explícita la conveniència que es constituís a Espanya una Prelatura personal per als gitanos³³. En les recents «Orientacions per a una pastoral dels gi-

³³ Vegeu la carta «Un gitano en los altares», a *Diario de Navarra*, 11.V.1997, p. 31. En aquest sentit, però amb caràcter general, vegeu el n. 6 del Comunicat del Consell pontifici per a la Pastoral dels Emigrants en ocasió del V Congrés Mundial de Pastoral Gitana, celebrat el 2003, a Budapest: revista *Ecclesia*, n. 3614, 2.VIII.2003, p. 1200.

La instrucció *Erga Migrantes* també es refereix a les prelatures personals, sota l'expressió «altres estructures pastorals específiques» que poden facilitar l'atenció pastoral dels emigrants.

tanos», publicada el 8.XII.2005 pel Consell Pontifici per a la Pastoral dels Emigrants i Itinerants, també s'hi esmenten les prelatures personals, sota l'expressió «possibles estructures pastorals de jurisdicció personal»³⁴. I, entre les *recomanacions* de la Primera trobada mundial de sacerdots, diaques i religiosos gitanos, celebrada a Roma, l'any 2007, per iniciativa de l'esmentat Consell Pontifici, s'hi troba la de valorar l'establiment d'«estructures similars a una Prelatura i organitzar un seminari internacional per als gitanos, per afavorir un bon desenvolupament de les vocacions gitanes i garantir-los una formació específica i adequada»³⁵.

Conclusió general

Després de repassar els precedents remots i propers de la Prelatura personal, es pot concloure que aquesta figura és, certament, nova, però que té, al mateix temps, unes clares arrels històriques. Quan el Concili Vaticà II la va preveure per primera vegada i la legislació posterior la va desplegar, es va endegar un procés que, de fet, ja era una realitat en la vida de l'Església des de feia molts anys. I s'entén que fos així, perquè la dinàmica constitucional eclesiàstica no respon a salts bruscos provocats per una legislació que no s'inspira en la tradició. En la fonamentació històrica de la Prelatura personal, és especialment important l'aplicació i el desenvolupament de l'antiga Prelatura *nullius dioecesis*, avui en dia anomenada territorial.

Pel que fa a les perspectives de futur, l'evolució de la vida social sembla que demani un major desplegament d'estructures jeràrquiques flexibles, com ho són les prelatures personals, sense que aquest fet hagi de perjudicar l'organització eclesiàstica territorial. El règim jurídic de les prelatures personals dona prou garanties per evitar el perill de formació de guetos socials o grups separats i incomunicats amb la resta de fidels de les Esglésies particulars. De fet, l'esforç que porta a terme l'Església a través de les estructures previstes com a resposta al fet social de la mobilitat humana, s'encamina, al capdavant, a fer possible la progressiva, pacífica i natural integració de les noves generacions d'immigrants i altres persones en les Esglésies particulars del país que els acull i en el qual viuen.

³⁴ Vegeu els nn. 87 i 88, amb les seves notes, a www.vatican.va, a la secció dedicada als Consells Pontificis de la Cúria romana.

³⁵ de 5.XI.2007.

Fa uns anys, Fernando Sebastián, que aleshores era arquebisbe de Pamplona i vicepresident de la Conferència episcopal espanyola, va plantejar de manera explícita la conveniència que es constituís a Espanya una Prelatura personal per als gitanos.